

Samenvatting Capaciteitsplan 2024 – 2027 Deelrapport 5

Dit rapport bevat het advies over het aantal instromers in de opleiding tot specialist ouderengeneeskunde dat jaarlijks nodig is voor evenwicht op de arbeidsmarkt voor dit beroep. Dit advies is opgesteld in opdracht van het ministerie van VWS, in samenwerking met veldpartijen. Het rapport beschrijft de data en ontwikkelingen die aan het instroomadvies ten grondslag liggen en de totstandkoming van het advies.

Instroom van 305 aios ouderengeneeskunde per jaar nodig

Het Capaciteitsorgaan adviseert om **met ingang van 2024 ieder jaar 279 tot 351 nieuwe aios in de opleiding te laten instromen, met een voorkeur voor 305 opleidingsplaatsen**. Hiermee zal over 18 jaar, in 2040, evenwicht worden bereikt tussen de vraag naar en het aanbod aan specialisten ouderengeneeskunde.

Dit advies betekent een ophoging van het advies uit 2020; toen werd een instroom van 260 aios per jaar geadviseerd. Het signaal dat toen werd afgegeven, dat van zeer hoge urgentie, wordt bij deze raming herhaald. De instroom van de vorige adviezen (zoals die van 186 en 260 aios per jaar, uitgebracht in respectievelijk 2016 en 2020) is in de afgelopen jaren niet gerealiseerd. De opleidingsinstroom is de afgelopen jaren wel gestaag gegroeid, maar is blijven steken op 150. Hierdoor is er te weinig groei van het zorgaanbod geweest. De zorgvraag is echter inmiddels verder toegenomen. Dat leidt logischerwijs tot een grotere kloof tussen benodigd en beschikbaar aanbod en daarmee tot meer benodigde instroom in de opleiding. Het realiseren van meer instroom vraagt een lange adem. Daarom is voor het evenwichtsjaar 2040 gekozen, om over een langere periode de instroom te kunnen bevorderen.

Stapsgewijze groei instroom lijkt haalbaar

De experts zijn zich ervan bewust dat het verdubbelen van de instroom in korte tijd een ferme opgave is. Al geruime tijd is men bezig met een inhaalslag om het tekort aan specialisten ouderengeneeskunde zo snel mogelijk in te lopen. De verwachting ten tijde van de vorige raming was dat de interesse in het vak zienderogen zou toenemen, door de nodige acties op het gebied van beeldvorming en aantrekkelijkheid. Bovendien was er het vooruitzicht van de groei van het aantal opleidingsinstituten van 3 naar 5. Dat laatste is inderdaad gerealiseerd. Ook zijn er succesvolle stappen gezet door de samenwerkende opleidingsinstituten SOON en beroepsvereniging Verenso om de opleiding tot specialist ouderengeneeskunde veel meer onder de aandacht te brengen van geneeskundestudenten en (basis)artsen. Er is duidelijk perspectief dat de instroom in de opleiding de komende jaren nog meer zal groeien door de aanhoudende promotie van het vak (o.a. het werken aan een 'vast' co-schap ouderengeneeskunde in het basiscurriculum geneeskunde) en het aantrekken van artsen met een eerdere afgeronde medische vervolgopleiding. Recent onderzoek laat een voorzichtige groei van de voorkeur van basisartsen voor een specialisme in de eerste lijn zien. Het is wel de vraag of de instroom in enkele jaren kan en zal groeien naar rond de 300 per jaar. De experts hopen evenwel dat de komende jaren stapsgewijze groei naar dit instroomaantal mogelijk wordt.

Bepalende factoren in dit advies

Groot actueel tekort aan specialisten ouderengeneeskunde

Het aanbod aan specialisten ouderengeneeskunde is sinds de vorige raming met 3,4% gegroeid naar 1.501 fte. De gerealiseerde instroom in de opleiding is in de afgelopen 5 jaar gegroeid van rond de 100 naar rond de 150 nieuwe aiOS per jaar. Het benodigde aanbod lag echter begin 2022 al op 1.726 fte. Het aanbod en de instroom zijn dus weliswaar toegenomen, maar niet voldoende. Er is daardoor begin 2022 een aanzienlijk tekort aan specialisten ouderengeneeskunde. Het vacaturepercentage ligt met een inschatting van 12% tot 18% hoog (op elke 100 artsen zijn er 12 tot 18 vacatures), hoger dan in de vorige raming. Het specialisme behoort al jaren tot de medische beroepen met de hoogste onvervulde vraag. Het blijft een uitdaging om de belangstelling voor het vak te vergroten en voldoende kandidaten voor de opleiding te vinden. Het totaal aantal aiOS is inmiddels ruim 400. Daarvan is 80% vrouw.

Uitstroom vraagt veel instroom ter vervanging

Tot aan het evenwichtsjaar (2040) groeit het beschikbare aanbod aan specialisten ouderengeneeskunde met 46% naar 2.188 fte. Van de werkzame artsen zal echter de komende 10 tot 20 jaar 42% tot 71% uitstromen. Dit is deels vanwege pensionering, deels door vertrek vóór de pensioengerechtigde leeftijd. Om alleen al de uitstroom te compenseren en het aanbod op peil te houden, moeten jaarlijks 119 aiOS instromen; dat is al driekwart van de huidige gerealiseerde instroom.

Vraag naar specialisten ouderengeneeskunde blijft stijgen

Het benodigde aanbod aan specialisten ouderengeneeskunde, de zorgvraag, verdubbelt de komende 18 jaar van 1.726 fte naar 3.465 fte. Hiervan is 67% het gevolg van demografische ontwikkelingen, d.w.z. veranderingen in het zorggebruik in relatie tot de bevolkingsopbouw. De vergrijzing zorgt voor een grote behoefte aan specialisten ouderengeneeskunde. Deze parameter is verantwoordelijk voor 141 van de benodigde 305 opleidingsplaatsen. De overige voorziene groei wordt veroorzaakt door andere zorgvraagfactoren. Belangrijke aspecten daarbij zijn de toegenomen complexiteit van de zorgvragen van cliënten door multimorbiditeit en een toename van zware zorgvragen van kwetsbare thuiswonende ouderen. Huisartsen doen hiervoor steeds meer een beroep op specialisten ouderengeneeskunde. Daarbij zorgen ontwikkelingen in wet- en regelgeving nogal eens voor taakverzwaring. Verder betreft het werk van specialisten ouderengeneeskunde vaker beleidsmatige en coördinerende taken en hebben zij met allerlei samenwerkingsverbanden te maken, ook regionaal.

Er zijn ook factoren die de behoefte aan specialisten ouderengeneeskunde enigszins dempen. Zo wordt er, ook van overheidswege, het nodige verwacht van de inzet van technologie en de efficiëntere organisatie van zorg, bijvoorbeeld door regionale samenwerking van zorgaanbieders. Ook is er de verwachting dat verticale substitutie - het verschuiven van taken naar anders opgeleide beroepen - de benodigde groei van capaciteit ouderengeneeskunde zal afvlakken. Desondanks is een toename van de instroom in de opleiding noodzakelijk om op termijn voldoende zorgaanbod te creëren.

Tabel 1 toont het nieuwe advies van het Capaciteitsorgaan en de adviezen uit vorige ramingen en de toezeggingen van VWS daarop.

Tabel 1: Adviezen en besluiten raming specialist ouderengeneeskunde in ramingsjaren vanaf 2013

Jaar van raming en advies	2013	2016	2019	2020*	2022
Bandbreedte advies Capaciteitsorgaan	120-128	159-186	235-260	238-261	279-351
Voorkeursadvies Capaciteitsorgaan	120-128	186	260	260	305
Besluit VWS op advies (m.i.v. 2 jaar later)	128	186	n.v.t.	260	n.t.b.

* Tussentijds advies